PICTURA PRONAOSULUI BISERICII MĂNĂSTIRII HUMOR[*]

de ECATERINA CINCHEZA-BUCULEI

Ctitorie boierească, zidită în 1530 cu sprijinul voievodului Petru Rareş, de către Teodor Bubuiog mare logofăt şi soția sa Anastasia, biserica Mănăstirii Humor a fost decorată cu fresce în 1535[1]. Pronaosul pătrat are o boltă semisferică ce se sprijină pe patru arce. *Maica Domnului* orantă cu Iisus pe piept, înconjurată de 16 îngeri şi 24 de proroci, domină întreg spațiu. Pe pandantivi se găsesc obişnuiții melozi: Ioan Damaschin, Cosma, Iosif şi Teofan, pe intradosurile arcurilor de la est şi vest sfinte mucenițe în picioare, iar în timpane *Sinoadele ecumenice*, primul la est, următoarele două la sud, al patrulea şi al cincele la vest, ultimile două la nord. Specifice iconografiei pronaosului, sinoadele sunt reprezentări ce urmează o schemă sterotipă: împăratul care le-a convocat plasat central, înconjurat de ierarhi, soldați, mireni, grupuri de eretici şi nelipsitele explicații, mai lungi sau mai scurte, cu locul unde s-a ținut sinodul respectiv, numele împăratului care l-a convocat, numărul părinților participanți, uneori doctrina apărată. Răspunsul special pe care Iisus i-l dă Sf. Petru din Alexandria în scena ce ilustrează viziunea sa în primul sinod de la Niceea – Sf. Petru din Alexandria: кто/ ти сп(с)е/ ꙑиз[ꙋ] ꙑа(з)/дꙑа арие „Cine ți-a sfâșiat cămașa, Mântuitorule, Arie”; Iisus: ари/е прѣ/сѣче/ трꙡа „Arie a sfâșiat /despărțit/ Treimea” – reflectă legătura Sinoadelor cu Liturghia și cu dogma Sfintei Treimi. Pe de altă parte, ele accentuează ideea victoriei dreptei credințe apărte la Niceea: † вѣрꙋꙗ въ единь б҃ь·оц҃ь въседрьжите(л)·видими(м) же и невидими(м) творець и въ единь г҃ы іс҃ хс҃ сн҃ь бж҃и· рож(д)ень ѡ(т) оц҃а единородень · си рѣчь ѡ(т) оц҃а въ сна·б҃ „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, făcătorul celor văzute și nevăzute și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut/care/din Tatăl s-a născut; cuvântul/care/ de la Tatăl a strălucit” (lumină din lumină), credință prin mărturisirea căreia s-au adus jertfă sfinții din *Menolog*.

Menologul se defăşoară circular, fiecărui registru corespunzându-i o lună. Noutatea introdusă la Humor este prezentarea numai a primelor trei luni din Calendar, soluție ce va mai fi preluată numai la Baia. Începutul anului este fixat în registrul superior la est, partea dinspre nord fără un semn distinctiv special în afara celui care marchează ziua de întâi în cadrul compozițiilor respective la toate cele trei luni (*septembrie, octombrie, noiembrie*) – discul auriu cu semiluna cu profil uman înscris în el. Specifice Humorului rămân şi dimensiunile mari ale scenelor, fundalurile aglomerate, munții monumentali sau mişcările contorsionate şi violente ale călăilor care crează o agitație neîntâlnită în alte *Menologuri*.

Fără corespondent în exemplele anterioare cunoscute este şi reprezentarea zilei de 13 noiembrie cu sfântul Ioan Gură de Aur ca *Sursă a înțelepciunii* sau *Fântână a Vieții*: Ioan Gură de Aur stând pe un jilț, cu Evanghelia deschisă prezentând-o grupului din fața lui. Din Evanghelie curge un şuvoi spre care se apleacă

[*] Cercetare făcută în cadrul proiectului *Text și imagine în pictura românească din sec. al XVI-lea*, coordonator Constantin Ciobanu. În cadrul aceluiași proiect se înscrie atât studiul inscripțiilor, realizat de Ruxandra Lambru de la Universitatea din București, cât și executarea fotografiilor de către Sorin Chițu de la Institutul de Istoria Artei, București.

[1] E. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina. Epigraphische Beiträge zur Qellenkunde der Landes und Kirchengeschichte*, Wien, 1903, p. 28; G. Balş, *Bisericile şi mănăstirile moldoveneşti din veacul al XVI-lea, 1527–1582*, în BCMI, XXI, 1928, Bucureşti, 1928, p. 21–28; Gr. Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, II, Bucureşti, 1965, p. 361–366; Şt. Balş, *Mănăstirea Humor*, Bucureşti, 1965; *Istoria Artelor Plastice în Romania*, I, Bucureşti, 1968 p. 341–342, 364. V. Drăguț, *Humor*, Bucureşti, 1973; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților şi monumentelor medievale din Moldova*, Bucureşti, 1974, p. 374–380.

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 4 (48), p. 183–218, Bucureşti, 2014

personajele din prim plan. În plan secund un călugăr îi dă altui călugăr să bea dintr-o sticlă. Răspândirea învățăturii evanghelice ca o apă vie care se transmite de la unul la altul corespunde exact cuvintelor Mântuitorului: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine şi să bea ! Cel ce crede în Mine… râuri de apă vie vor curge din inima lui” (*Ioan* 7.37–38). Scena va fi reluată în mai multe *Menologuri* din pictura moldovenească: la Sf. Dumitru din Suceava, în pridvorul Voronețului, la Neamț şi la Sucevița. Schema iconografică este proprie sfinților părinți ai bisericii, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul şi Atanasie cel Mare, pictați pe pandantivii cupolei pronaosului bisericii Sf. Arh. Mihail de la Lesnovo (1349) şi la Psača (1365–1371), pe bolta capelei de sud-est a bisericii Fecioarei Hodighitria Afendiko de la Mistra (Brontochion, 1366), numai primii trei, şi în concile laterale ale naosului bisericii Mănăstirii Poganovo (1499), Ioan Gură de Aur şi Grigorie[2]. După explicațiile Sfântul Ioan Gură de Aur, cel care se apropie cu credință de învățăturile lui Hristos se aseamănă cu omul însetat atras de apă, aluzie la cuvintele lui Iisus (*Ioan* 7.37–38), text citit în timpul liturghiei sărbătorii Coborârii Sf. Duh[3]. Pe de altă parte, izvorul de apă vie este simbol al cunoaşterii lui Dumnezeu, este „izvorul înțelepciunii”, șuvoiul „care dă peste maluri” (*Pilde* 18.4), este „izvorul mântuirii” (*Isaia* 12.2–3; 44.3) spre care fiecare martir tinde. În pronaosul bisericii mitropolitane din Suceava, a fost pictat ca *Sursă a Înțelepciunii/învățăturii* Sf. Nicolae, de obicei, reprezentat în picioare sau stând pe tron. Aici sfântul este în picioare cu Evanghelia în mâini, pe care o prezintă celor trei personaje din fața lui, dintre care primul o preia, iar al treilea se apropie cu două vase în mâini. Dacă printre părinții bisericii ca *Surse ale Înțelepciunii* a fost introdus şi Sf. Atanasie al Alexandriei, Sf. Nicoale în schimb apare lângă ei numai atunci când sunt pictați în registrul inferior al pronaosului[4] sau al absidei altarului. Apariția lui sub o formă inedită la biserica mitroplitană de la Suceava este un *unicum*, care scoate în evidență, pe lângă deosebita venerație a moldovenilor pentru acest sfânt[5], şi relația *Menologului* cu ritualul liturgic din ziua pomenirii sfântului, numit în mod repetat: „uns cu dumnezeescul dar al duhului”, „învățător”, „izvor”, „râu de tămăduiri” şi, mai ales, cu canonul „De paharul înțelepciunii apropiindu-ți în taină buzele tale, curgeri de băutură mai dulce decât mierea şi fagurul de acolo ai scos, strigând popoarelor: Dumnezeul părinților bine eşti binecuvântat”[6].

Registrul inferior este rezervat sfinților cuvioşi: Hariton, Palamon, Pavel Tebeul, Anastasie, Samson primitorul de străini, Faust, Varlaam, Ştefan cel Nou cu icoana Pantocratorului în mâini, Onufrie, Marcu, Teodosie, Efrem Sirul, Antonie, Pahomie şi îngerul, Eftimie, Eufrosin, Paladie, printre care, la vest a fost pictată Maica Domnului în picioare, cu Pruncul la piept, între arhanghelii Mihail și Gavriil. Pe peretele de est, latura sudică, a fost introdus, în anul 1555/4[7], un tablou votiv în care, în fața Maicii Domnului stând pe tron cu Pruncul pe genunchi, au fost pictați îngenunchiați hatmanul Daniil pârcălab de Suceava și soția sa Teodosia. Ștefan Balș socotește imaginea ca având rol funerar[8]. Faptul că în inscripția ce comentează această imagine votivă – „Aici (este) al doilea ctitor și a împodobit/ înfrumuțesat această biserică [...] pan Danil hatman și pârcălab al Sucevei la anul 7063 luna n... (noiembrie?) 20” – este pomenit numai actul de înfrumuțesare a bisericii, ceea ce fixează mai degrabă data unei noi intervenții asupra lăcașului de cult, chiar dacă nu cunoaștem care a fost aceea, ne împiedică să credem că la acea dată cei doi ar fi fost decedați. Din păcate textul de pe sulul desfăcut din mâinile hatmanului Daniil nu aduce lămuriri, fiind foarte deteriorat și neputând să fie descifrat în stadiul actual de cerdetare.

Ansamblul mural de la Humor a fost restaurat în mai multe etape: 1971–1976[9], 1993–1998 de către Firma Pro Patrimonio sub coordonarea pictorului restaurator Dan Mohanu şi din 2004 până în prezent de către Firma Faber Studio, lucrări coordonate de pictorii restauratori Maria Dumbrăvicean și Ioana Olteanu.

---

[2] Tania Velmans, *L'Iconographie de la „Fontaine de vie” dans la tradition byzantine à la fin du moyen âge*, în *Synthronon*, Paris, 1968, p. 119–128, fig. 1–6; A. Grabar, *Les images des poètes et des illustrations dans leurs œuvres dans la peinture byzantine tardive*, în *Zographe*, X, Beograd, 1979, p. 15–16, fig. 1; V. Djurić, *Les docteurs de l'église*, în *Ανατυπο απο το Ευφροσυνον Αφιερωμα στον Μανολη Χατζηδακη*, Atena, 1991, p. 131–132; nn. 11–15; fig. 67.

[3] Ioan Gură de Aur, în I. P. Migne, *Patrologia cursus completus, Series graeca*, 1–161, Parisiis, 1844–1866 (PG 59, col. 283–288), apud V. Djurić, *op. cit.*, p. 133–134.

[4] *Ibidem*, p. 135.

[5] Sorin Ulea, *Originea şi semnificația picturii exterioare moldoveneşti (II)*, în SCIA-AP, 1, tom 19, 1972, nr. 38, p. 48.

[6] *Mineiul lunei lui Decemvrie*, Bucureşti, 1909, p. 66–90, p.85.

[7] Anul a fost citit 1555 (G. Balş, *op. cit.*, p. 348); dacă însă luna este noiembrie, așa cum rezultă din ultima lectură a inscripției, anul ar trebui sa fie 1554.

[8] G. Balş, *Biserici sec. XVI*, p. 28; Șt. Balș, *Mănăstirea Humor*, p. 20, le socotește portrete funerare.

[9] I. Neagoe, *Problemes specifiques de la resturation des peintures murales de Humor*, în *Coloque sur la conservation et la resturation des peintures murales, Suceava Roumanie, juillet, 1977*, Bucureşti, 1980, p. 87–92.

PROGRAMUL ICONOGRAFIC

Cupola

Maica Domnului a Întrupării, м҃рї ѳ҃ꙋ în medalion rotund înconjurat de curcubeu, fundal cu stele; Fecioara este bust, orantă cu Iisus Hristos în medalion pe piept; Pruncul este orant și înconjurat de raze. 16 îngeri susțin arcadele pe care se sprijină medalionul central.

24 proroci, de la est spre nord, vest, sud:

David дави(д) cu chivotul, pe sul въскъ/ѻсни/ г҃и въ /поко/и твоï „Scoală-Te, Doamne, întru odihna Ta" (*Ps.* 131. 8); Moise моисе(и) cu rugul, pe sul къпи/на ѡ/гне/мь въ/сина „Rug aprins" (*cf. Ieșire* 3. 2); Aron аѻо(н) cu cădelnița, pe sul каде/лни/ца зл/атаа „Cădelniță aurită"; Solomon соломо(н) cu chivotul, pe sul слиш(и)/ дъщи/ и ви(ж)д/и пѻи „Ascultă fiică şi vezi şi [pleacă urechea ta]" (*Ps.* 44,12); Isaia исаïꙗ cu cleștele, pe sul клащ/е таи/стъвь/наꙗ „Clește tainic [proorocit] ", vers din *Canonul Întâmpinării Domnului, cântarea a IX-a,* aluzie la *Isaia* 6,6; Iacov ïꙗко(в) cu scara, pe sul се(и) лѣ/стви/ца ꙋ/твѻь „Această scară [sprijinită]" (*cf. Gen.* 28. 12); Ghedeon гедеѡ(н) cu lâna, pe sul ꙋѻани/ гедеѡ/нь на/ гꙋмнѣ „S-a sculat Ghedeon dis de dimineață la arie" (*cf. Judecători* 6. 36–38); Daniil дании(л) cu muntele, pe sul ти е/си го/ѻа ѡ(т)/неꙗ „Tu ești muntele din care... " (*cf. Daiel* 2. 34 şi 45); Ilie ïлиꙗ, pe sul възѣ/ше ѡ/блакь/ ѡ(т) н҃б(о) „S-a ridicat nor din cer" (*cf III Regi* 18, 44); Ioil ïѡи(л), pe sul нѣс/ть се/ нъ·/ домь/ б҃жи „Nu este casa /.../ lui Dumnezeu"; Avdie авдиꙗ, pe sul ѻече/ г҃ь к/ъ мн/ѣ вѻа „Zis-a Domnul către mine ... "; Sofonie софониа, pe sul въз/вѻати/ мѣ/ на п/ъть/ вѻа „Întoarce-mă pe drumul"; Malahia малахï/а, pe sul бъде/ть ѡ(т)д/не ѡ/смаго „A fost în ziua a opta"; Ezdra ез(д)ѻа, pe sul и ꙗ/же с/п(с)нïе/ ваше/го и пѻ/и „Căci mântuirea voastră"; Amos амо(с), pe sul ѻече/ г҃ь кь/мнѣ/ вѻата „Zis-a Domnul către mine poartă"; Osie ѡсиа, pe sul...; Naum наꙋ(м), pe sul...; Elisei елисеи, pe sul въве/денiѣ/ по пъ/ти вѻа(т) (?) „Intrarea pe calea /.../"; Avacum авакꙋ(м), pe sul г҃и ꙋс/лиша(х)/ слꙋхъ/ твои и/ ꙋбоих „Doamne, auzit-am de spusa Ta și m-am temut" (*Avacum* 3. 2); Iona ꙍна, pe sul азь же/ съ гла/сомь/ хвале[нiѧ] „Eu [Îți voi aduce Ție jertfe] cu glas de laudă" (*Iona* 2. 10); Zaharia захаѻи/ѧ cu sfeșnicul, pe sul се свѣ/шникь/ злать/ весь „Acest sfeșnic cu totul de aur" (*cf Zaharia* 4. 2); Mihea михеа, pe sul жезъ(л)/ пѻоѻа/сте с҃н/ твои „Mlădiță a crescut fiul tău" (*cf. Isaia* 11. 1); Eremia еѻемïа, pe sul клѣ·/ще та/истъ/внаѧ· „Clește tainic [proorocit] ", vers din *Canonul Intâmpinarii Domnului cantarea a IX-a*, aluzie la *Isaia* 6. 6; Ezechil езекï(л) cu poarta, pe sul вѻата/сиꙗ·/ затво/ѻена/ пѻои „Această poartă încuiată... " (cf. *Iezechiel* 44. 2)

Brâu decorativ cu semipalmete

Pandantivi

N-E Sf. Ioan Damaschin с҃ты ïѡаннь дамаски(н) scriind, pe sul твоа/ побѣ/дите(л)/ над „Învingătorul tău asupra"; **E-S** Sf. Cosma с҃ты козма cu un sul defăcut în mâini, pe sul пѻѣи/спъ/ щѻе/да/ б҃жно „A adormit milostivul[10] lui Dumnezeu"; **S-V** Sf. Iosif с҃ты ïѡсифь scriind într-o carte, pe cartea de pe pupitru х҃с / ѻа(ж)да/ет сѣ// слави/те х҃с /сн(ь)би „Hristos s-a născut. Slăviți pe Hristos Fiul lui Dumnezeu"; **V-N** Sf. Teofan с҃ты ѳеѡфань " ascuțindu-și pana de scris

Intradosul arcului de est

Sf. Paraschiva с҃таа пе(т)ка; Sf. Eufimia с҃таа ефи/ми/ѧ; Sf. Haritina с҃таа ха/ѻити/ни; Sf. Iuliana с҃таа иꙋли/ѧни; Sf. Tatiana с҃таа татиꙗ/ни; Sf. Anastasia с҃та/ анастасиꙗ

[10] Corect „milostiv" ar fi fost щедъѻ; poate fi o transcriere greșită.

Intradosul arcului de vest

Sf. Eufrosina ст҃а ефросини; Sf. Teodora ст҃аа ѳеѡдо/ри; Sf. Tecla ст҃аа ѳекла; Sf. Sofia ст҃аа софиꙗ; Sf. Minodora ст҃а мино/дори; Sf. Ecaterina ст҃аа екате/рини

Intradosul arcelor de nord și sud: motive ornamentale vegetale

Timpan est

I *Primul Sinod Ecumenic* (Niceea) а҃ ст҃ы веселенски съборь б҃и(с)·иже въ никеи·при костантинѣ ц҃ри·и бѣхъ ст҃ы(х) ѡц҃ь·т҃·и ӣ҃·събрасѣ[11] на арие: ~ „Primul sfânt sobor ecumenic care a fost la Niceea în timpul împăratului Constantin și au fost sfinți părinți trei sute și optsprezece; s-au adunat împotriva lui Arie”.

† вѣрꙋꙗ[12] въ единь б҃ь·ѡц҃ь въседрьжите(л)·видими(м) же и невидими(м) творець и въ единь г҃ы і҃с х҃с с҃нь б҃жи·рож(д)ень ѡ(т) ѡц҃а единороденьи·си рѣчь ѡ(т) ѡц҃а въ с҃на·б҃ „Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, făcătorul celor văzute și nevăzute și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut /care/ din Tatăl s-a născut; cuvântul /care/ de la Tatăl a strălucit[13]”; Sf. Petru din Alexandria: кто/ ти сп(с)е/ риз[ꙋ] ра(з)/дра арие „Cine ți-a rupt cămașa, Mântuitorule, Arie”; Iisus: ари/е прѣ/сѣче/ тр҃ца „Arie a despărțit Treimea” ари безꙋ/мень „Arie cel nebun”

Timpan sud

II *Al doilea Sinod Ecumenic* (Constantinopol) ·в҃·ст҃ы въселе(н)си(и) съборь б҃и(с) въ ц҃риградѣ·при велицѣ(м)·ц҃ри ѳеѡдосие брадатиї·р҃н·ст҃ы(х) ѡц҃ь: ~ „Al doilea sfânt sobor ecumenic a fost la Țarigrad; în timpul marelui împărat Teodosie Bărbosul[14]; 150 sfinți părinți”

III *Al treilea Sinod Ecumenic* (Efes) г҃·ст҃ы въселе(н)скии съборь б҃ис·въ ефесѣ·при ѳеѡдосие младии ц҃рь·с҃·ст҃ых ѡ(т)ц҃ь·на несториа: ~„ Al treilea sfânt sobor ecumenic a fost la Efes; în timpul împăratului Teodosie cel Tânăr[15]; o sută sfinți părinți; împotriva lui Nestorie”

Timpan vest

IV *Al patrulea Sinod Ecumenic* (Calcedon) ·~: д҃ ст҃ь въселенски·съборь б҃ис·халкидонѣ·и при марк(и)ань ц҃ри·х҃л·ст҃ы(х) ѡц҃ь:·· „Al patrulea sfânt sobor ecumenic a fost (în) Calcedon; în timpul împăratului Marcian; 630 sfinți părinți ”

V *Al cincilea Sinod Ecumenic* (Constantinopol) е҃ ст҃ь въселе(н)ски·съборь б҃ис·въ ц҃риградѣ при ст҃ъмь ц҃ри иꙋстиане[16]·р҃ѯ҃е·ѡц҃ь ст҃ь(х) „Al cincilea sfânt sobor ecumenic a fost la Constantinopol în timpul sfântului împărat Iustinian; o sută șaizeci și cinci sfinți părinți”

Timpan nord

VI *Al șaselea Sinod Ecumenic* (Constantinopol) ѕ҃ ст҃ы въселе(н)скы съборь б҃ис въ ц҃риградѣ при коста(н)тинѣ ц҃ри юнѣ(м)·р҃о·ст҃ь(х) ѡц҃ь: „Al șaselea sobor ecumenic a fost la Constantinopol în timpul împăratului Constantin cel Tânăr[17]; 170 sfinți părinți”

---

[11] Caracteristică de slavonă răsăriteană târzie (așa-numita rusă bisericească) – събрасѣ.

[12] În loc de вѣрꙋю. Posibilă confuzie la (trans)scriere între ligaturile ю și ꙗ.

[13] Lumină din Lumină.

[14] Teodosie cel Mare.

[15] Teodosie a II-lea (408–450).

[16] Redactare defectuoasă, cu lacune, a numelui împăratului Iustinian.

[17] Constantin al IV-lea Pogonatul (668–685).

VII *Al șaptelea sinod ecumenic* (Niceea) ѕ҃ сті҃ въселе(н)ски съборь би҃с въ цр҃иградѣ·при коста(н)т мати (е)го·тиі҃·сті҃(х) ѡ(т)ць҃: „Al șaptelea sobor ecumenic a fost la Constantinopol; în timpul lui Constant /și al/ mamei sale; sfinți părinți 318 (sic!)”

Menolog

Peretele de est, primul registru

Septembrie Semnul începutului de lună, luna cu profil uman înscrisă în cerc, este inclusă în scenă.

1. (1) Luna septembrie Sf. Simeon Stâlpnicul м҃(сц) се҃п·а҃·сты҃ си/мєѡ(н) стлпник Simeon în stâlp, Marta, mama sa, în picioare în atitudine de rugă de o parte a stâlpului, Isus fiul lui Navi în poziție similară, de partea cealaltă

2. (2) Sf. Mc. Mamant в҃ сты҃·мч(к҃) мама(н)та[18] cu mâinile legate la spate, în cădere pe spate, în timp ce este străpuns în pântece cu o vergea ascuțită de către un executor

3. (3) Sf. Antim și Teoctist г҃ сты҃ анѳи(м)·и ѳєѡкти(ст) Sf. episcop Antim decapitat și reprezentat încă o dată, în picioare, dându-i capul tăiat unui tânăr[19], posibil, în amintirea minunii prin care și după moarte, sfântului îi creștea părul pe capul tăiat, dar în același timp poate fi și o confuzie, pictorul folosind schema iconografică a martiriului Sf. Dionisie Areopagitul, care după decapitare își pune capul în mâinile Catulei (3 octombrie, fig. 28); cuviosul Teoctist[20] nu apare

4. (4) Sf. Vavila д҃ сты҃ вавилїи вавилѫ[21] decapitarea Sf. Vavila, episcop de Antiohia, și a doi copii, ucenici ai lui[22]; un alt episcop bătrân în picioare cu evanghelia în mâini (?)[23]

5. (5) Sf. Proroc Zaharia є҃ стг҃о прро(к) захариѧ înjunghierea lui Zaharia în fața altarului

6. (6) Minunea de la Colose ѕ҃ чю(д) въ коласаи(х) arhanghelul Mihail oprind apa și cuviosul Arhip în prim plan

7. (7) Sf. Mc. Sozont з҃ сты҃·мч҃(к) созо[н](т) bătut cu vergi

Peretele de sud, primul registru

8. (8) Nașterea Maicii Domnului и҃ ро(жд)ство бц҃рє compoziția obișnuită

9. (9) „Sfântul Dreptul Ioachim și Ana” ѳ҃ сты҃ прав(д)єни(к) иѡаки(м)·и анна în picioare

10. (10) Sfintele Mc. Minodora і҃ сты҃(х) мч҃ць минодори[24], inscripția este neterminată amintind-o numai pe Minodora, în imagine apar și surorile ei Mitrodora și Nimfodora, toate trei lapidate

11. (11) Sf. Teodora аі҃ ст҃а ѳєѡдора în picioare

[18] Forma de genitiv slav în loc de nominativ (Mamant).
[19] Repezenare fără corespondent.
[20] A mai fost pictat la Dečani, împreună cu Sf. Cuvios Eftimie cel Mare, și la Sucevița.
[21] Repetiție ciudată, în două forme diferite de feminin și masculin, a numelui.
[22] Nu a fost respectată vârsta copiilor, martirii decapitați având fizionomii de adult.
[23] Probabil, tot o suprapunere stângace, de data aceasta a două execuții comemorate în aceeași zi. Fizionomiile diferite exclud posibilitatea reprezentării episcopului Vavila de două ori. Atât repetiția numelui, cât și prezența celui de al doilea sfânt cu evanghelia în mâini sunt probabile aluzii la existența unui alt mucenic Vavila, pomenit în ziua de 4 septembrie, bătrân dascal, dar nu episcop, tot din Antiohia, care a avut o soartă similară cu cea a episcopului omonim. Reprezentarea este fără corespondent. Numai la Tismana grupul numeros de sfinți decapitați alături de episcopul Vavila sugerează martirizarea celor optzeci și patru mucenici care au murit împreună cu dascălul lor cu același nume.
[24] Forma de genitiv slav a numelui feminin Minodora.

12. (12) Sf. Mc. Avtonom ві҃ сты҃ мч(к) автонома[25] lapidat

13. (13) Sf. Mc. Corneliu гі҃ сты҃·мч(к) корнилие în picioare

14. (14) „Ridicarea Crucii" ді҃ въз(д)вижение/ кр(с)та Înălțarea Sf. Cruci de către patriarhul Macarie aflat în amvon, doi diaconi urcă scările amvonului și doi le coboară, toți poartă evantaie liturgice

Peretele de vest, primul registru

15. (15) Sf. Mc. Nichita еі҃ сты҃·мч(к) никита în foc

16. (16) Sf. Eufimia ѕі҃ ста҃ ефимиѧ atacată de un leu

17. (17) „Sf. Sofia și copiii săi" зі҃ софиѧ и ча(д) еа Sf. Sofia și două dintre cele trei fiice ale ei decapitate

18. (18) „Sf. Evmenie și făcător de minuni" иі҃ сты҃ евмение и чо(д)тво(р)ца Sf. Evmenie episcopul Gortinei și un alt sfânt episcop în picioare, probabil, Simeon al Ierusalimului[26], pomenit în *Proloage* la 18 septembrie, dar comemorat la 27 aprilie[27]

19. (19) Sf. Trofim ѳі҃ сты҃ трохи(м) legat de un stâlp și sfâșiat cu ghiare de fier

20. (20) „Sf. Eustatie și familia lui" к҃ сты҃ евстафие/ и дрѹжини его Sf. Eustatie cu soția și cei doi copii în bou de aramă încins

21. (21) Sf. Condrat[28] ка҃ сты҃ ко(н)драта[29] decapitat

22. (22) Sf. Foca кв҃ сты҃ фока Sf. episcop Foca decapitat

Peretele de nord, primul registru

23. (23) „Zămislirea Sf. Ioan Înaintemergătorul" кг҃ зачѣтие іωана прѣдитеча Zaharia la altar binecuvântat de mâna divină, grup de laici surprinși în afara altarului

24. (24) Sf. Mc. Tecla кд҃ ста҃а мч҃ца ѳекли[30] prinsă între două stânci, vegheată de doi îngeri[31]

25. (25) Sf. Pafnutie Sf. Eufrosina ке҃ сты҃ пафнѹтие ста҃а ефросини[32] în picioare

26. (26) „Mutarea la Domnul a [Sf.] Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu" (Teologul) кѕ҃ прѣставленіе·іωана богосло(в) așezat în mormânt de ucenici

27 (27) Sf. Calistrat кз҃ сты҃ калистра(т) decapitat de un soldat negru[33]

28. (28) Sf. Hariton Proroc Baruh ки҃ сты҃ харито(н) прро(к) варѹх în picioare

---

[25] Forma de genitiv slav a numelui sfântului.
[26] Ca la Cozia, Baia și Neamț.
[27] *Viețile Sfinților pe luna Aprilie*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1995, p. 339–341.
[28] Uneori este numit și Codrat.
[29] Forma de genitiv slav a numelui sfintei.
[30] Forma de genitiv slav a numelui sfântului.
[31] A murit intrând în stâncă (*Viețile Sfinților pe luna Septembrie*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1991, p. 288–299), așa cum este reprezentată de obicei; numai la Roman mai apare cu o ursoaică lângă ea.
[32] Forma de genitiv slav a numelui sfintei.
[33] Detaliu folosit ca urmare a respectării textului *Vieții* sale în care este specificat că a fost membru al armatei din Africa și a fost omorât de soldați (*Viețile Sfinților pe Septembrie*, p. 343–340).

29. (29) Sf. Chiriac к͠ѳ с҃ты кириакъ legat de doi pomi și sfâșiat în două

30. (30) Sf. Grigorie л҃ с҃ты григорие în picioare

Peretele de est, registrul al II-lea

Octombrie, Semnul începutului de lună, luna cu profil uman, înscrisă în cerc, este inclusă în scenă

1. (31) Luna octombrie Sf. Anania м͠(сц) ѡ(к)товрїа · а҃/ с҃ты ананиа lapidat

2. (32) Sf. Ciprian в҃ с҃ты кипрїанъ decapitarea

3. (33) Sf. Dionisie [Aeropagitul] г҃ с҃ты дионисие în picioare, decapitat, întinzându-i capul Catului

4. (34) Sf. Ierotei [Episcopul Atenei] д҃/ с҃ты ероѳе(и) în picioare

5. (35) Sf. Haritina є҃ с҃та харитыни lapidată

6. (36) Sf. Ap. Toma ѕ҃ с҃ты ап(с)тлъ ѳома căzut pe spate, străpuns cu sulițe de doi executori

7. (37) Sf. Serghie з҃ с҃ты сергие întins pe piatră și bătut cu vergi

8. (38) Sf. Pelaghia и҃ с҃та/ пелагиа sfânta cuvioasă în picioare

Peretele de sud, registrul al II-lea

9. (39) Sf. Ap. Iacob ѳ҃ с҃ты ап(с)тлъ иако(в) răstignit

10. (40) Sf. Evlampie și Evlampia і҃ с҃ты евла(м)пиа и евлаа decapitați

11. (41) Sf. Ap. Filip аі҃ с҃ты ап(с)лъ фили(п) în picioare

Glaful ferestrei de la sud, latura estică

12. (42) Sf. Prov, Tarah și Andronic ві҃ с҃ты прова тара(х)а/ и андроника[34]· unul decapitat, altul împuns în pântece cu sulița și al treilea cu mâinile tăiate

Glaful ferestrei de la sud, latura vestică

13. (43) Sf. Carp și Papil[35] гі҃ с҃ты карпа и павла, decapitarea mucenicilor Carp, Papil și Agatonica, sora lui Papil

Peretele de sud, registrul al II-lea, în continuare

14. (44) Sf. Nazarie și Ghervasie și Chelsie ді҃ с҃ты назариа[36] и гервасие и келсиа Sf. Nazarie decapitat, Ghervasie urmează să fie decapitat, Chelsie în așteptare[37]

15. (45) Sf. Luchian еі҃ с҃ты лȣкиана[38] culcat în închisoare (Adormirea)

16. (46) Sf. Longhin Sutașul ѕі҃ с҃ты логи(н) съ(т)ни(к) decapitat

---

[34] Formele de genitiv slav ale numelor sfinților.

[35] În inscripție Carp și Pavel, la forma genitivală.

[36] În loc de Nazarie. Aici forma de genitiv.

[37] La Dobrovăț, Tismana, Roman și Sucevița apare și Sf. Paraschiva în picioare, iar la Voroneț, în pridvor, icoana ei într-un colț al compoziției.

[38] Genitivul în loc de nominativ.

Peretele de vest, registrul al II-lea

17. (47) Sf. Osie Proroc ѕ҃і сты҃ осиꙗ[39] пр(о)ро(к) în picioare

18. (48) Sf. Luca Evanghelist и҃і сты҃ лꙋка евагели(ст) pictând icoana Maicii Domnului

19. (49) Sf. Ioil Proroc ѳ҃і сты҃ иѡи(л) пророо(к) în picioare

20. (50) Sf. Artemie к҃ сты҃ артемие decapitarea

21. (51) Sf. Ilarion к҃а сты҃ иларіѡ(н) în picioare

22. (52) Sf. 7 tineri [din Efes] к҃в сты҃(х) ѕ҃ ѳтро(к) dormind în peșteră

23. (53) Sf. Iacob [ruda Domnului] к҃г сты҃ иꙗко(в) aruncat cu capul în jos de pe biserica în care predica[40]

24. (54) Sf. Areta și cei împreună cu el к҃д сты҃ арефь иже съ ни(м) decapitarea a trei mucenici

Peretele de nord, registrul al II-lea

25. (55) Sf. Notarie[41] și cei împreună cu el к҃е сты҃ нотарие иже съ ни(м) decapitarea a trei mucenici, al treilea probabil este Sf. Mc. Anastasie comemorat în aceeași zi și mort tot prin decapitare

26. (56) Sf. Dimitrie к҃ѕ сты҃ димитри/е pe tron, împuns cu trei sulițe în pântece

Glaful ferestrei de la nord, latura vestică

27. (57) Sf. Nestor к҃з/ сты҃ несто(р) decapitat

Glaful ferestrei de la nord, latura estică

28. (58) Sf. Terentie к҃и сты҃/ тере(н)/тие decapitarea a trei mucenici

Peretele de nord, în continuare, registrul al II-lea

29. (59) Sf. Anastasia к҃ѳ ст҃а анастасиꙗ decapitarea unui mucenic (?)[42]

30. (60) Sf. Zenovie și Zenovia л҃ сты҃ зинови(и) и зиновиа duși spre locul de execuție[43]

31. (61) Sf. Stahie л҃а сты҃ стахие lagat de stâlp şi sfâșiat cu ghiare de fier[44]

Peretele de est, registrul al III-lea

Noiembrie Semnul începutului de lună, semiluna cu profil uman înscrisă în cerc, este inclus în prima scenă

1. (62) Luna noiembrie Sf. Cosma și Damian мц҃(с) ноеврие а҃/ сты҃ козма и дамиꙗ(н) în picioare, cu cutiuțele de medicamente în mâini

39 În loc de Osie. Aici forma de genitiv.

40 Ca la Neamț și Tismana.

41 Notarie nu e nume propriu, este vorba despre Marcian și Martirie, notari în Constantinopol și, posibil, Anastasie, pomenit în aceeași zi și mort decapitat, ca la Baia (*Viețile Sfinților pe luna Octombrie*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1992, p. 269–270).

42 Inscripția o numește pe Sf. Anastasia, dar în imagine apare un mucenic decapitat (?); fără corespondent.

43 În locul Zenoviei a fost pictat un tânăr mucenic, probabil, o greșeală a pictorului.

44 Inscripția îl numește pe episcopul Stahie care a murit în pace, imaginea corespunde martiriului Sfântului Epimah. La Nagoričino a fost pictată mucenița Eutropia, în timp ce Sf. Epimah este reprezentat în picioare, ilustrare a zilei de 30 octombrie (Pavle Mijović, *Menolog istorijsko-unetnicka istrajivania*, Beograd, 1973, p. 267, fig. 36), iar la Dečani 31 octombrie este marcat de decapitarea episcopilor Stahie și Amplie (*ibidem*, p. 324, fig. 191); la Dobrovăț și la Probota ziua este marcată prin decapitarea Sf. Epimah; la Baia și Neamț se repetă aceeași reprezentare ca la Humor; la Moldovița – decapitarea Sf. Tarah, comemorat, de fapt, în 12 octombrie; la Voroneț decapitarea unui mucenic, inscripția lipsește; la Sucevița л҃а стг҃о м(ч)҃нка епи/маха apare legat de stâlp şi lovit cu pietre.

2. (63) Sf. Achindin și cei împreună cu el в҃ ст҃ы акиндита иже съ ни(м) șase mucenici în cuptor

3. (64) Sf. Achepsima [și] Iosif г҃ ст҃ы акеѱима/ иwси(ф) spânzurați cu capetele în jos[45]

Icoana de hram (65) – *Adormirea Maicii Domnului* ѹспе/нїе бц҃е і҃с х҃с м҃ир ѳ҃ѹ

4. (66) Sf. Ioanichie д҃ ст҃ы іwаникие în picioare

5. (67) Sf. Galaction și Epistimia е҃ ст҃ы гала(к)тиwна[46] и епистьмиꙗ decapitarea

6. (68) Sf. Pavel Mărturisitorul ѕ҃ ст҃го павла исповѣдника[47] ştrangulat cu omoforul

7. (69) Sfinții 33 de Mucenici [din Melitina] з҃ ст҃ы(х) л҃г мч(к) decapitarea unui grup de patru mucenici

Peretele de sud, registrul al III-lea

8. (70) Soborul Arhanghelului Mihail и҃ събо(р) архангла михаила grup de arhangheli, cei din prim plan țin un medalion cu Iisus і҃с х҃с copil bust, având un sul strâns într-o mână și binecuvântând

9. (71) Sf. Matrona Sf. Teoctista ѳ҃ ст҃а матрони ст҃а ѳеw(к)тисти[48] în picioare

10. (72) Sf. Olimp[49] і҃ ст҃ы wли(м)би legat cu mâinile la spate și târât de un cal

Glaful ferestrei de la sud, latura estică

11. (73) Sf. Mc. Mina și Victor аі҃ ст҃ы мина и ви(к)тора[50] decapitarea

Glaful ferestrei de la sud, latura vestică

12. (74) Sf. Ioan cel Milostiv ві҃ ст҃ы іwа(н) милосты(в) în picioare

Peretele de sud, registrul al III-lea, în continuare

13. (75) Sf. Ioan Gură de Aur гі҃ ст҃ы іwа(н)а златоѹ(ст) *Sursă a înțelepciunii*, stă pe tron cu evanghelia deschisă în mâini; din evanghelie curge un șuvoi de apă spre care se îndreaptă un grup de bărbați, doi călugări beau din apa luată într-un vas[51]

14. (76) Sf. Ap. Filip ді҃ ст҃ы ап(с)ль филипь legat cu capul în jos

15. (77) Sf. Gurie și Samona еі҃ ст҃ы гѹриꙗ[52]/ и самона decapitați, diaconul Avdie în foc

Peretele de vest, registrul al III-lea

16. (78) Sf. Ap. Matei ѕі҃ ст҃го ап(с)ла ма(т)ѳеꙗ[53] împins în foc

---

[45] Aitala nu este pomenit ca în alte *Menologuri*, în schimb este menționat Iosif care la Cozia și la Sucevița este pictat căzut la pământ și lovit în cap sau lapidat, în timp ce Achepsima și Aitala sunt spânzurați cu capul în jos.

[46] Genitivul în loc de nominativ.

[47] Toată sintagma este la genitiv: [ziua] Sfântului Pavel Mărturisitorului.

[48] Forma de genitiv slav a numelor feminine.

[49] În inscripție apare Olimb ca la Sucevița. Apostolii Olimp și Rodion au fost decapitați, târât de un cal sălbatic a murit mc. Orest, pomenit în aceeași zi (*Viețile Sfinților pe luna Noiembrie*, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1993, p. 136–140).

[50] Forma de genitiv slav a masculinului.

[51] Ioan Gură de Aur *Sursă a înțelepciunii* mai apare la Humor, Sf. Dumitru din Suceava, Voroneț, Neamț, Sucevița.

[52] Genitivul în loc de nominativ.

[53] Forma de genitiv slav a masculinului.

17. (79) Sf. Grigorie Făcătorul de minuni з҃і ст҃ы григорие чюдотворе(ц) în picioare

18. (80) Sf. Platon и҃і ст҃ы плато(н) decapitarea

19. (81) Sf. Proroc Avdie ѳ҃і ст҃го пр(о)р(о)ка авдиꙗ[54] în picioare

20. (82) Sf. Varlaam к҃ ст҃ы варламь în picioare

21. (83) „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” к҃а въведеніе[55] м҃ри ѳ҃ꙋ compoziția obișnuită

22. (84) Sf. Cecilia к҃в ст҃а киликиѧ decapitată în închisoare

Peretele de nord, registrul al III-lea

23. (85) Sf. Amfilohie к҃г ст҃ы анфило/фие în picioare

24. (86) Sf. Grigorie al Acragandiei к҃д григорие акраганьскии în picioare vorbind cu Savin și Crescent[56] care sunt însoțiți de un grup de trei martori

25. (87) Sf. Maxentie și Vasilisa[57] Sf. Clement к҃е ст҃ы маѯе(н)тые и василиса ст҃ы климе(н)тие Decapitarea unei împărătese (Ecaterina) și a unui împărat (?); Sf. Clement aruncat în mare cu un bolovan legat de gât

Glaful ferestrei de la nord, latura vestică

26. (88) Sf. Alipie к҃ѕ ст҃ы/ алипие în stâlp; un bărbat tânăr cu mâinile întinse spre el amintește de credincioșii care veneau la sfânt pentru învățătură, detaliu inedit

Glaful ferestrei de la nord, latura estică

27. (89) Sf. Iacob Persul к҃з ст҃ы ꙗко(в) перскнин cu mâinile şi picioarele ciopârțite

Peretele de nord, registrul al III-lea, în continuare

28. (90) Sf. Ștefan cel Nou к҃и ст҃ы стефа(н) нови căzut cu fața în jos, bătut cu vergi de doi executori

29. (91) Sf. Paramon și cei dimpreună cu el к҃ѳ ст҃ы парамо(н) иже съ ни(м) decapitarea

30. (92) Sf. Andrei cel întâi chemat л҃ ст҃ы андреи пръвозвань răstignit cu capul în jos, sfâșiat cu ghiare de foc

Registrul inferior

Perete est, partea nordică:

(93) Teodosie [cel Mare] ѳеωдоси/е pe sul: ·/да и ти на/ꙋчиши(с) бо/ати(с) б҃а съ/ неврагъ „Ca și tu să înveți să te temi de Dumnezeu... ” (?); (94) Efrem Sirul ефре(м)/ сиринь, pe sul: възлꙋбле(н)/ не прилѣ/пи сѧ ч҃лцъ(х)/ боꙗ „Iubind nu te lipi de oameni”; (95) Antonie [cel Mare] андоние pe sul: стъѕа /сꙋе(т) на

[54] Forma de genitiv slav a masculinului.

[55] Popular a circulat și denumirea slavonă a sărbătorii – Vovidenia.

[56] Episodul este surprins și la Probota, Suceava – Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru, Moldovița, Voroneț, Neamț.

[57] Este clar o confuzie; Sf. Maxentie nu există, a fost fiul împăratului Maximian în timpul căruia au pătimit și murit sfintele Ecaterina și soția acestuia. Decapitarea Sf. Ecaterina este însoțită de cea a soției împăratului Maximian, la Suceava – Sf. Gheorghe, Voroneț și Neamț, așa cum s-a vrut, probabil, și la Humor, unde în locul împărătesei (Basilissa) a fost pictat un împărat lângă Sf. Ecaterina (?).

ми/ρское мѫ/дρование „Calea duce spre înțelepciunea lumii”; (96) Îngerul pe sul: пажоми/є си(м)бо ѡ/бραзо(м) по/ „....../...../...... Pahomie acest (?) chip....”

Perete est, partea sudică:

(97) Sf. Pahomie [cel Mare] с҃ты/ пахомиє... (98); Eftimie [cel Mare] єѳимиє pe sul: аще имаши/ имениє или/ богат(с)ътво/ ρаздаиаще/ ли нє имаши/ нє събиρаи „Dacă ai avuții sau bogăție împarte(-le), dacă nu ai, nu (le) aduna”; (99) Eufrosin єфρосинь pe sul: ·/слꙋчажщ(и) є/(с)ты напасти/ ....[58] „De se întâmplă să te afli în necaz...”; (100) Paladie [cuv. în Siria] паладиє.

Perete sud:

(101) Paisie [cel Mare] паисиє pe sul: тρи вещи/ възгнаша (с)/ дш҃а моа ни/ща гρъдѣлива/ и бг҃ талъ жива/ и стаρа блдъник(а)· „Trei lucruri tulbură sufletul meu mândria, minciuna și vechea desfrânare”; (102) Sava al Serbiei сава сρъ(с)кы; (103) Daniil Skitul дании(л) ски(т)скы pe sul: нє бъди в(л)є/мислъ и вє/лича(в) ꙗко/ и фаρисє(и)/ ꙗко въсѣ(к)/висѣ· „Nu fi mândru și semeț precum și fariseul care s-a înălțat”; (104) Sisoe [cel Mare] сисоє; (105) Andronic андρони(к) (bust); (106) Lazăr Mărturisitorul лазаρ и(с)повѣ(д)ни(к) (bust); (107) Lavrentie лавρє(н)тиє pe sul: и висо/коє въ чло/вѣцѣ(х) мρъ/зо(ст) пρѣ(д) бо/го(м)· „Și cei mai mari între oameni greșesc înaintea lui Dumnezeu”; (108) Nichifor никифо(ρ) pe sul:·ꙗко/ въсѣкь ви/сѧи сѧ/ ѡбниз(и)/т сѧ· „Căci toți cei care se înalță se smeresc”; (109) Ghervasie геρвасиє pe sul:·кажи/тє и ска/пища/ пρѣби/ває(т) „Vorbiți și templele se vor nărui”; (110) Isachie [Mărturisitorul] ісакиє pe sul: ижє/ нєкъсно/ ѧсти нє/тъчиѧ по(ст)/ єс(т) „Cel care mănâncă devreme, acela nu este post”

Perete vest, parte sudică:

(111) Partenie паѳєниє pe sul: ·нє/ навидѣ(и)/ бρата сво/єго чл҃коꙋ/биица/ є(ст) „Nu îl invidia pe fratele tău, nelegiuire este”; (112) Sf. Arhanghel Mihail м҃и; (113) Maica Domnului мρ҃и ѳ҃ꙋ, cu Pruncul і҃с х҃с; (114) Sf. Arhanghel Gavriil г҃

Timpan deasupra intrării

(115) Înger съвѣ аг҃лъ bust[59]

Perete vest, parte nordică:

(116) Gherman геρма(н) pe sul: ·/млѧва (с)/ бρати(є)/ ко снѣ(м)сѣ/ нѣкогда/ попє „Supărarea cu frații este ca și cum ai mânca oarecând”; (117) Nicon нико(н) pe sul: ·находи(т)/ стρа(х) бж҃и/ ѡчища/ѫ чювств/а „La frica de Dumnezeu se ajunge prin curățirea simțurilor”; (118) Timotei [Mărturisitorul] тимоѳєи pe sul: ·єгда бо въ/ млъчани[є]/ ꙋ(м) и въ бє(з)/пєчали[є] „Atunci când mintea este în tăcere și în liniște”[60]; (119) Teofan ѳєѡфа(н) pe sul: ·/аще нє/ ѡ(т) въсѣ(х)/ пєчалє(х)/ житє „Dacă nu de la toate necazurile (vieții?)”

Perete nord:

(120) Hariton хаρито(н) pe sul: ·аще хо/щєши/ помоли/ти(с) ꙗкожє/ подобає/(т)ь „Dacă te vei ruga așa cum se cuvine”; (121) Palamon [ucenicul Sf. Pahomie cel Mare] паламо(н) pe sul: ·бρатиє/ стρашно/ є(ст) въпа(с)ти/ въ ρъцѣ/ бж҃и „Fraților, înfricoșător este să cazi în mâna Domnului”; (122) Pavel Tebeul павє(л)/ ѳивѣиски pe sul: на тρѣвѣ/ лєжа(х) тρѣ/вож ѡдѣ/а(х) сѣ тρѣва/ ꙗдо(х) сρц(д)є/ жєлѣзно/

[58] Partea inferioară a sulului este distrusă prin introducerea tabloului votiv.

[59] Pictură nerestaurată.

[60] *ad litt.* și în ne-supărare

стѣжа(χ) „Pe iarbă am dormit, cu iarbă m-am înveșmântat, iarbă am mâncat, inimă de fier am dobândit”; (123) Anastasie анастасиє pe sul: ·ѹгото/ви ср(д)цє/ своє къ/ напастє(м) „Pregătește-ți inima pentru necaz”; (124) Samson primitorul de străini са(м)ѱо(н) страннопрїє(м)ца (bust); (125) Faust фавсть (bust); (126) Varlaam варла(м) pe sul: ·/иже въ/ дн҃є(χ) бдѣти/ и трѣзви/ти(с) въ мл҃тв(χ)/· „Cel care stă de veghe ziua și treaz în rugăciune”; (127) Ștefan cel Nou стефань/ нови pe sul: і҃с х҃с иже/ аще кто нє/ поклонѣ/є(т) сѣ ѡбра/зѹ бж҃їю/ на иконѣ/ дає(т) анаѳє/ма „Oricine nu se închină chipului lui Dumnezeu din icoană să fie anatema”; (128) Onufrie ѡнофрие; (129) Marcu марко pe sul: ѡ въсѣ/ко(м) сло/весе пр(а)/знѣ сло/во имаши „În jurul fiecărui cuvânt ai vorbe goale”

(130) Tabloul votiv: м҃ир ѳ҃ѹ і҃с х҃с

Text deasupra ctitorilor: † з(д)є вторїи ктиторъ·и ѹкр[аси] сє [хра]ма сего?..є...льминєсг пань данилъ / хатмань и пръкала(в) сочавскыи [...] в л҃т /·з҃ѯ҃г· м҃ца н? / к҃· „Aici (este) al doilea ctitor și s-a înfrumusețat acestă biserică [...] pan Danil hatman și pârcălab al Sucevei la anul 7063/1554 luna n (noiembrie?) 20”[61]

Text pe sulul desfăcut ținut de hatmanul Daniil: /..../[г]днє ..../ творити/ б҃о и съ/..є и ѹєжи / ...ж сн҃ѹ с/воємѹ и .../.../.../ сєнїє м/...єн „Al Domnului... să facă.../..../Fiul Său”.

[61] Vezi n. 6.

Fig. 1. *Maica Domnului a întrupării*, *Îngeri*, *Profeți*, *Melozi*, cupolă (foto Ecaterina Cincheza-Buculei).

Fig. 2. *Îngeri*, cupolă (foto E. C.-B.).

Fig. 3. Sf. Pr. Iezechiel, David, Moise, cupolă (foto Laurențiu Bozgă).

Fig. 4. Sf. Pr. Aaron, Solomon, Isaia, cupolă (foto L. B.).

Fig. 5. Sf. Pr. Iacov, Ghedeon, Daniil, cupolă (foto L. B.).

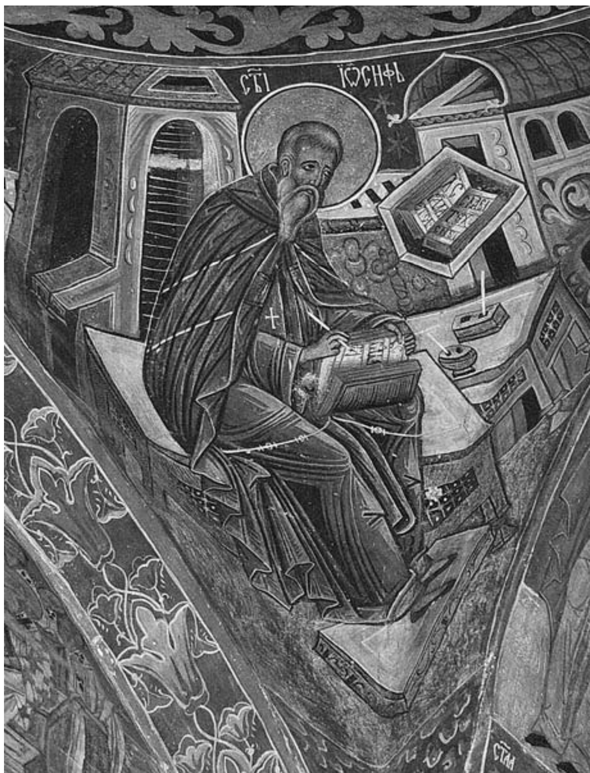

Fig. 6. Sf. Iosif, pandantiv sud-vest (foto E. C.-B.).

Fig. 7. Sf. Teofan, pandantiv vest-nord (foto E. C.-B.).

Fig. 8. Sf. Mc. Teodora, intradosul arcului vest (foto E. C.-B.).

Fig. 9. Sf. Mc. Paraschiva (Petca), intradosul arcului est (foto E. C.-B.).

Fig. 10. Sf. Mc. Iuliana, intradosul arcului est (foto E. C.-B.).

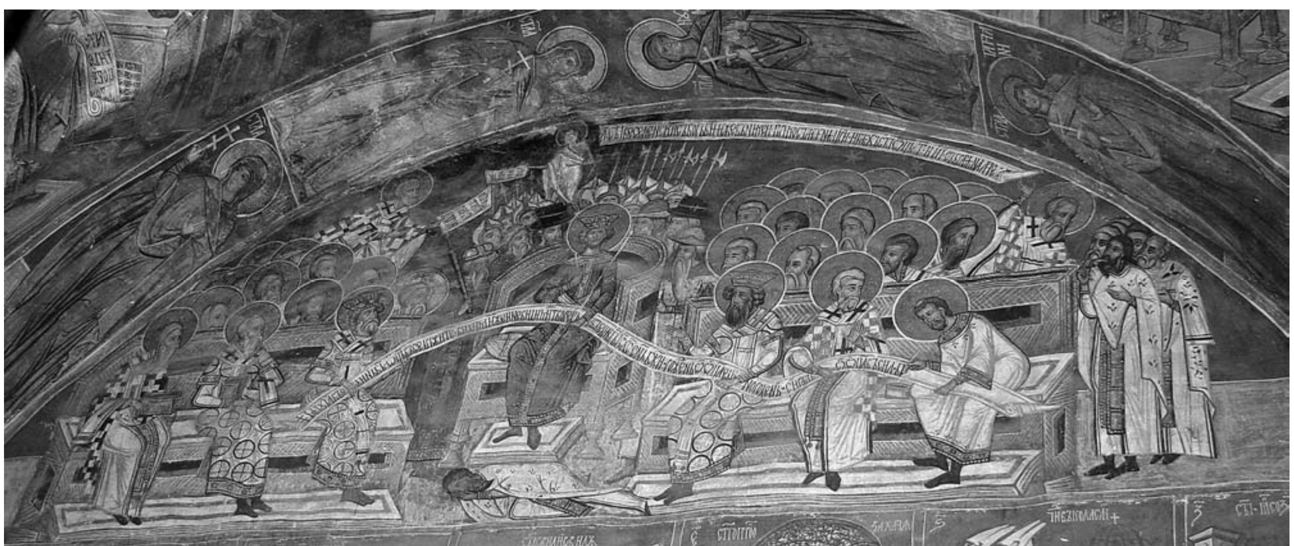

Fig. 11. *Sinodul I*, timpan perete est (foto Sorin Chițu).

Fig. 12. *Sinodul II*, timpan perete sud (foto S. C.).

Fig. 13. *Sinodul VII*, timpan perete nord (foto S. C.).

Fig. 14. *Menolog*, 1 septembrie, perete est (foto S. C.).

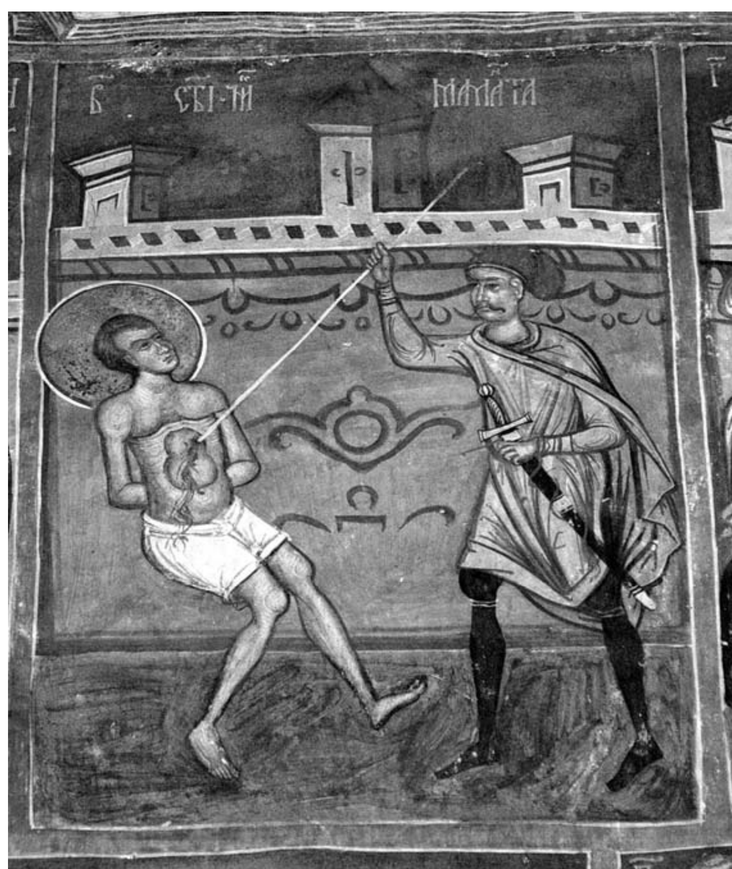

Fig. 15. *Menolog*, 2 septembrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 16. *Menolog*, 3 septembrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 17. *Menolog*, 5 septembrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 18. *Menolog*, 6 septembrie, perete est (foto S. C.).

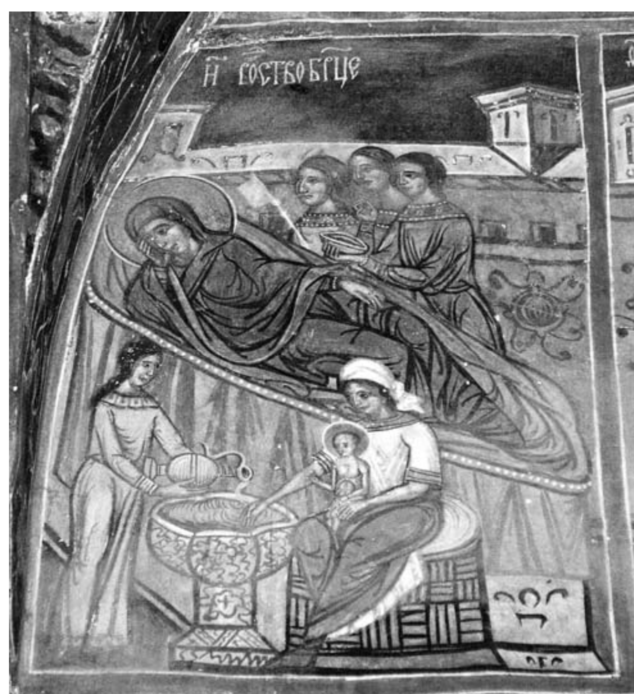

Fig. 19. *Menolog*, 8 septembrie, perete sud (foto S. C.).

Fig. 20. *Menolog*, 12–14 septembrie, perete sud (foto E. C.-B.).

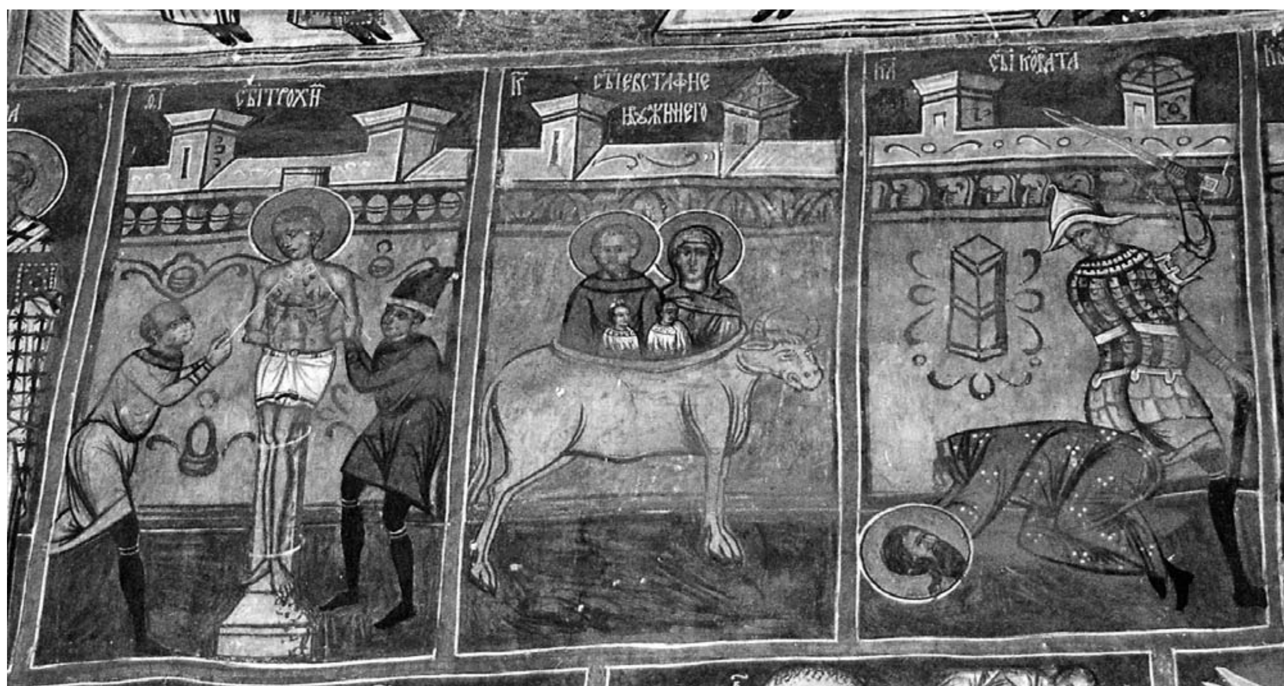

Fig. 21. *Menolog*, 19–21 septembrie, perete vest (foto E. C.-B.).

Fig. 22. *Menolog*, 23 septembrie, perete nord (foto S. C.).

Fig. 23. *Menolog*, 24 septembrie, perete nord (foto S. C.).

Fig. 24. *Menolog*, 26 septembrie, perete nord (foto S. C.).

Fig. 25. *Menolog*, 27–28 septembrie, perete nord (foto E. C.-B.).

Fig. 26. *Menolog*, 29–30 septembrie, perete nord (foto E. C.-B.).

Fig. 27. *Menolog*, 1 octombrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 28. *Menolog*, 3 octombrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 29. *Menolog*, 6 octombrie, perete est (foto S. C.).

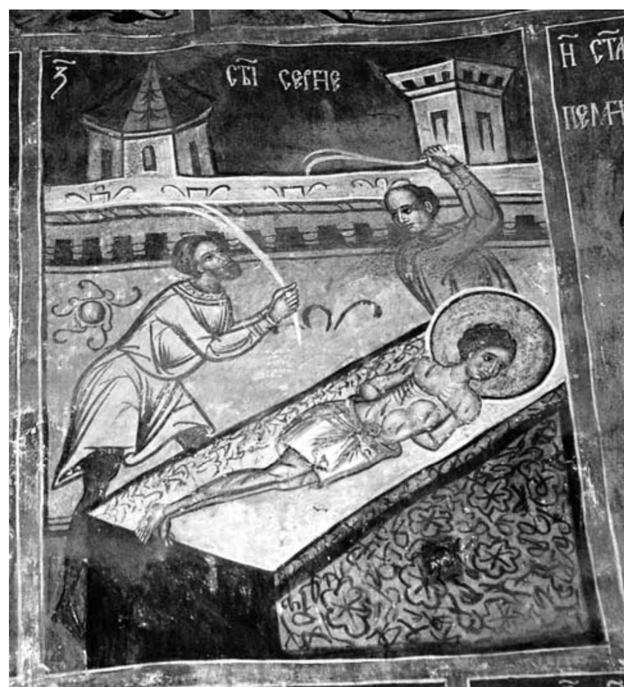

Fig. 30. *Menolog*, 7 octombrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 31. *Menolog*, 15–18 septembrie, 17–21 octombrie, perete vest (foto E. C.-B.).

Fig. 32. *Menolog*, 22 octombrie, perete vest (foto S. C.).

Fig. 33. *Menolog*, 23 octombrie, perete vest (foto S. C.).

Fig. 34. *Menolog*, 24 octombrie, perete vest (foto S. C.).

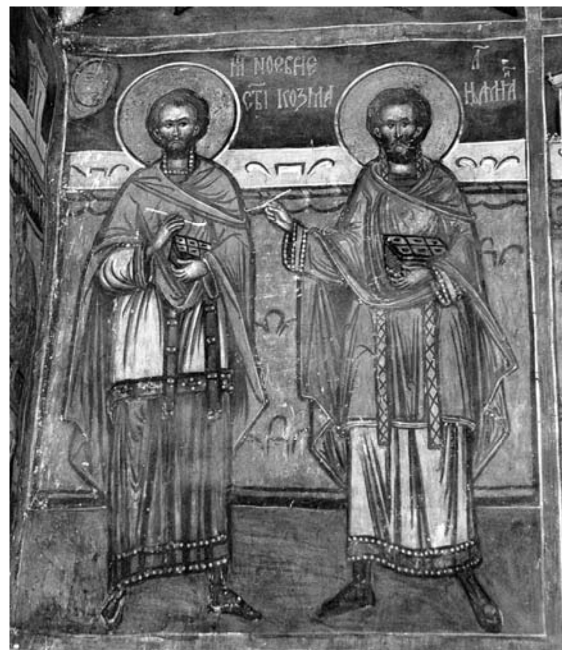

Fig. 35. *Menolog*, 1 noiembrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 36. *Menolog*, 12 octombrie, glaful ferestrei de la sud (foto S. C.).

Fig. 37. *Menolog*, 14–16 octombrie, 13–15 noiembrie, perete sud (foto E. C.-B.).

Fig. 38. *Menolog*, 16 noiembrie, perete vest (foto S. C.).

Fig. 39. *Menolog*, 2 noiembrie, perete est (foto S. C.).

Fig. 40. *Menolog*, 27 noiembrie, glaful ferestrei de la nord (foto E. C.-B.).

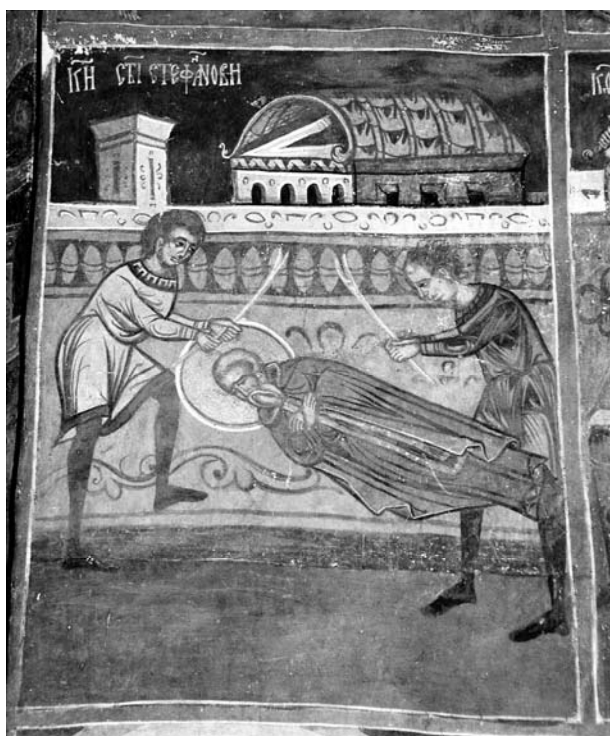

Fig. 41. *Menolog*, 28 noiembrie, perete nord (foto S. C.).

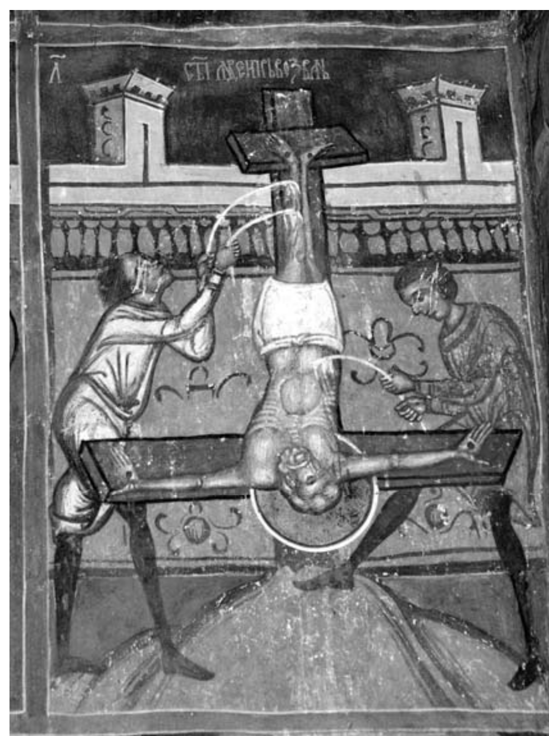

Fig. 42. *Menolog*, 30 noiembrie, perete nord (foto S. C.).

Fig. 43. *Sinodul I*, *Menolog*, 3–7 septembrie, 3–8 octombrie, 3–7 noiembrie,
icoana de hram – *Adormirea Maicii Domnului*, Sf. Cuv. Pahomie, Eftimie, Eufrosin, Paladie, tablou votiv, perete est (foto S. C.).

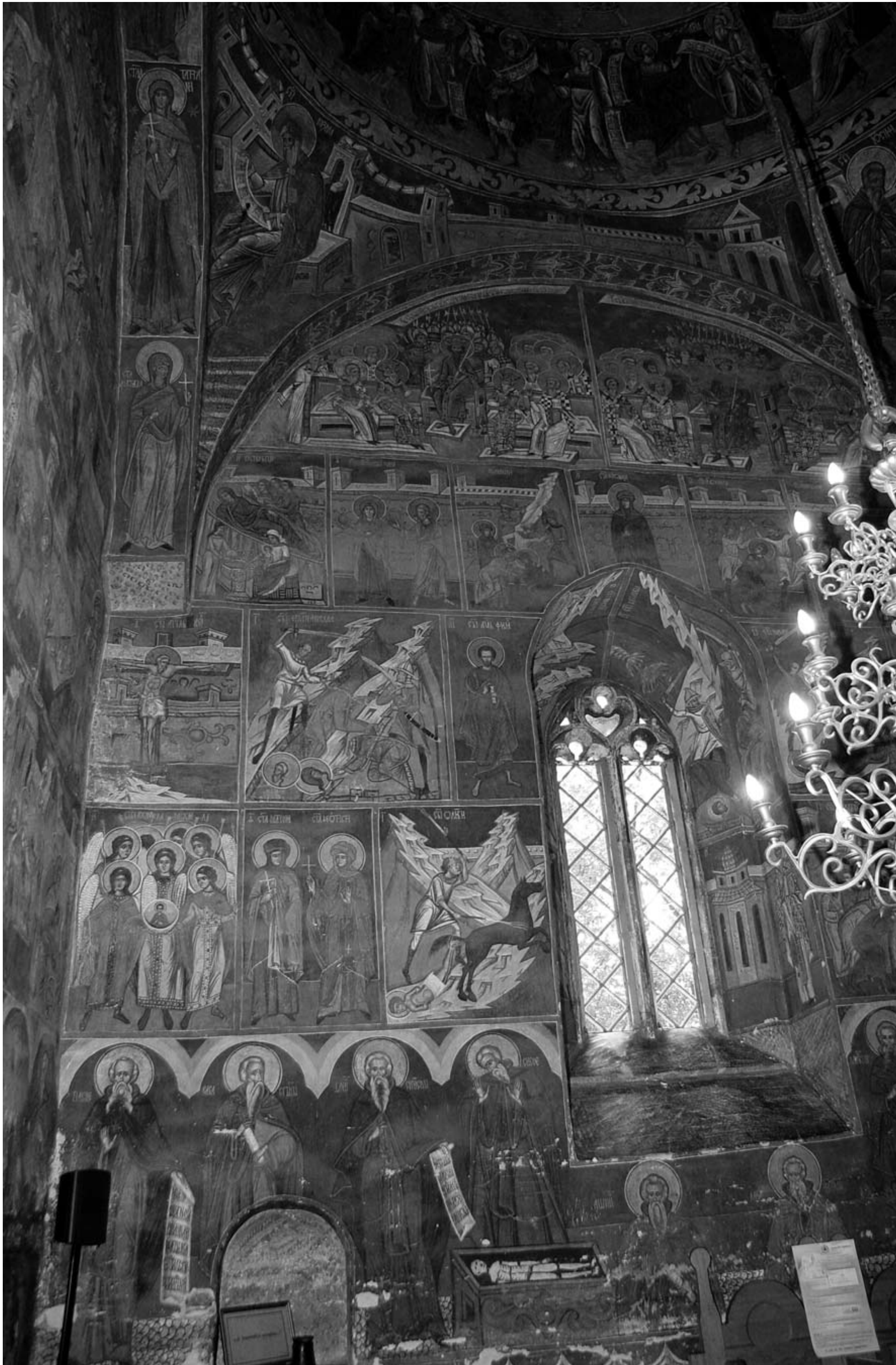

Fig. 44. *Sinodul II* și *III*, *Menolog*, 8–12 septembrie, 9–11, 13 octombrie, 8–10, 12 noiembrie,
Sf. Cuv. Paisie, Sava, Daniil din pustia Schitului, Sisoe, Andronic, Lazăr Mărturisitorul, perete sud (foto S. C.).

Fig. 45. *Sinodul IV* şi *V*, *Menolog*, 15–22 septembrie, 18–24 octombrie, 17–22 noiembrie, Maica Domnului între arhangheli, Sf. Cuv. Gherman, Sf. Nicon, Sf. Timotei Mărturisitorul, Teofan, perete vest (foto S. C.).

Fig. 46. *Sinodul VI* și *VII*, *Menolog*, 23–28 septembrie, 25–26, 28 octombrie, 23–25, 27 noiembrie, Sf. Cuv. Hariton, Palamon, Pavel Tebeul, Anastasie, Samson, Sf. Faust, Varlaam, perete nord (foto S. C.).

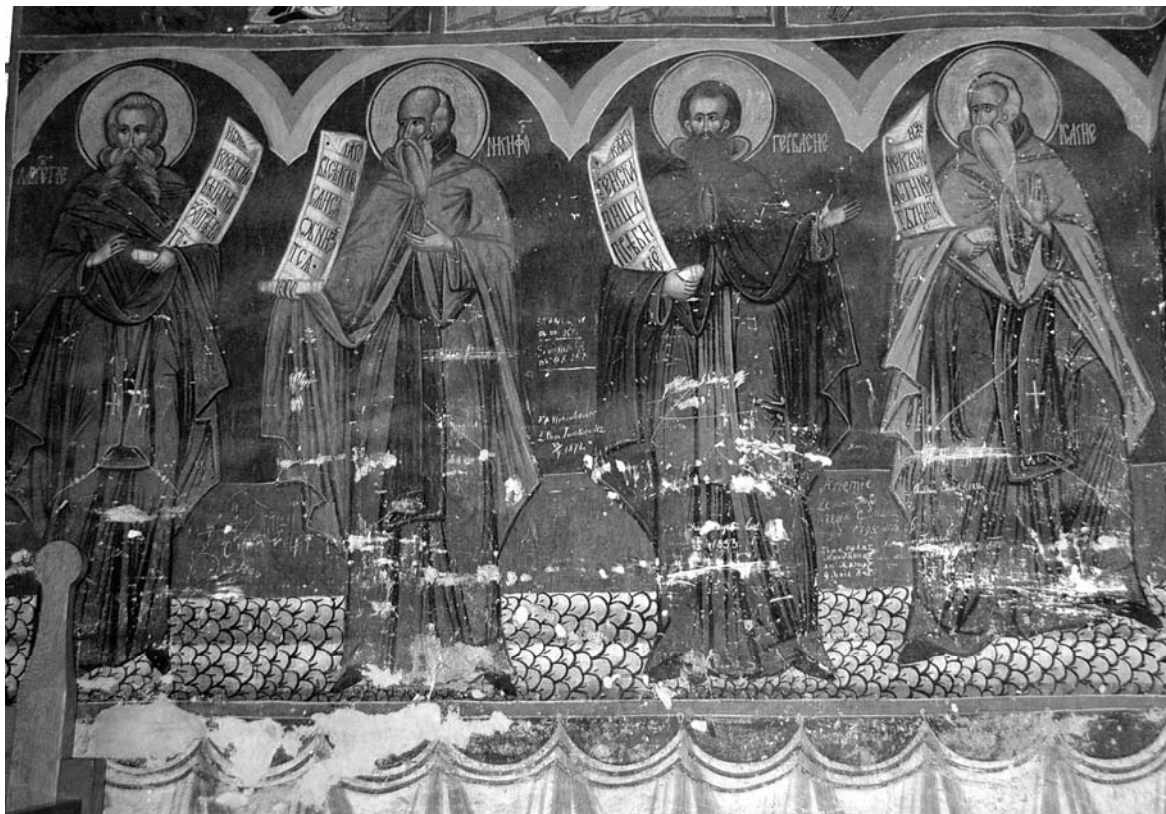

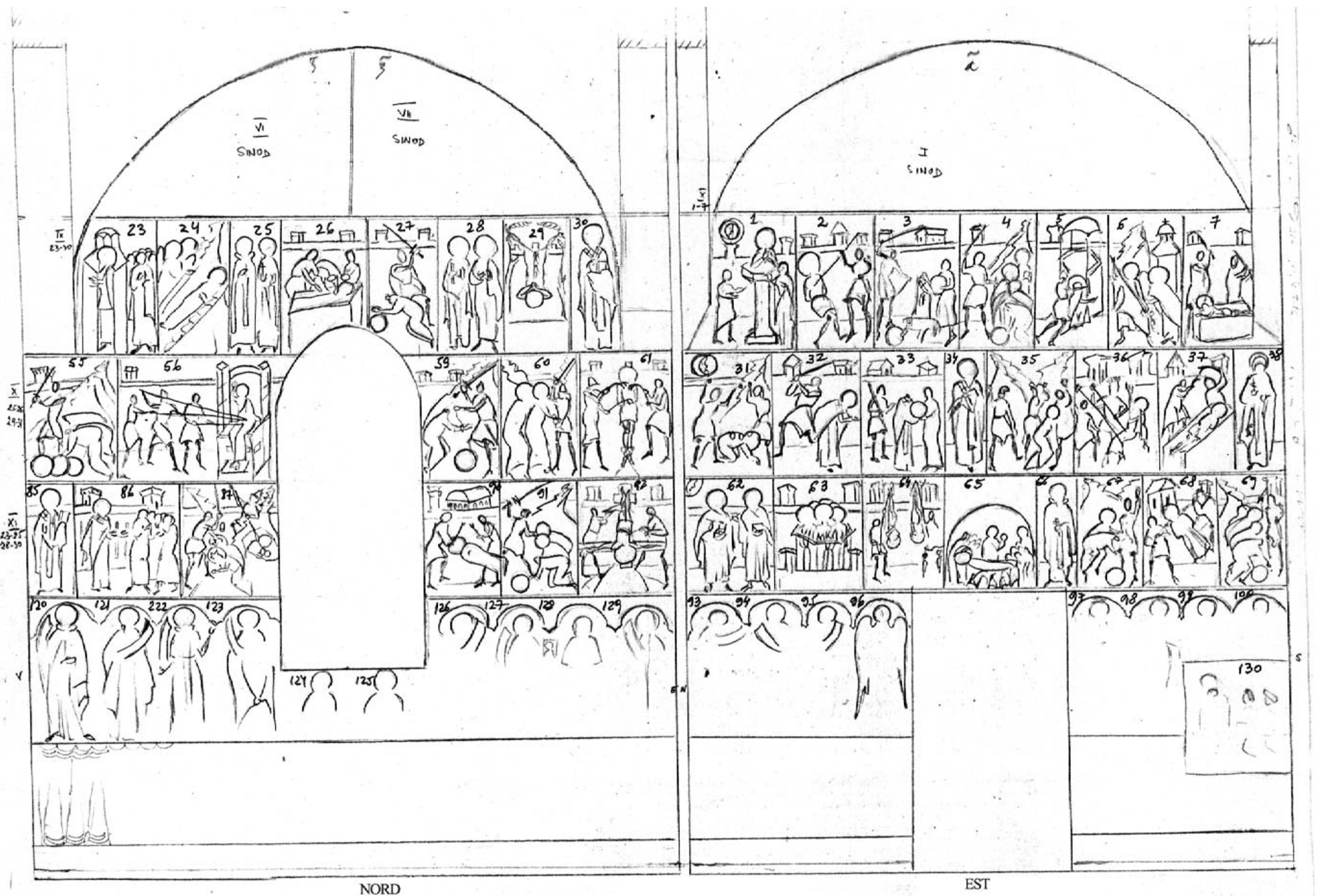
Fig. 47. Sf. Cuv. Lavrentie, Nichifor, Ghervasie, Isachie Mărturisitorul, perete sud (foto E. C.-B.).

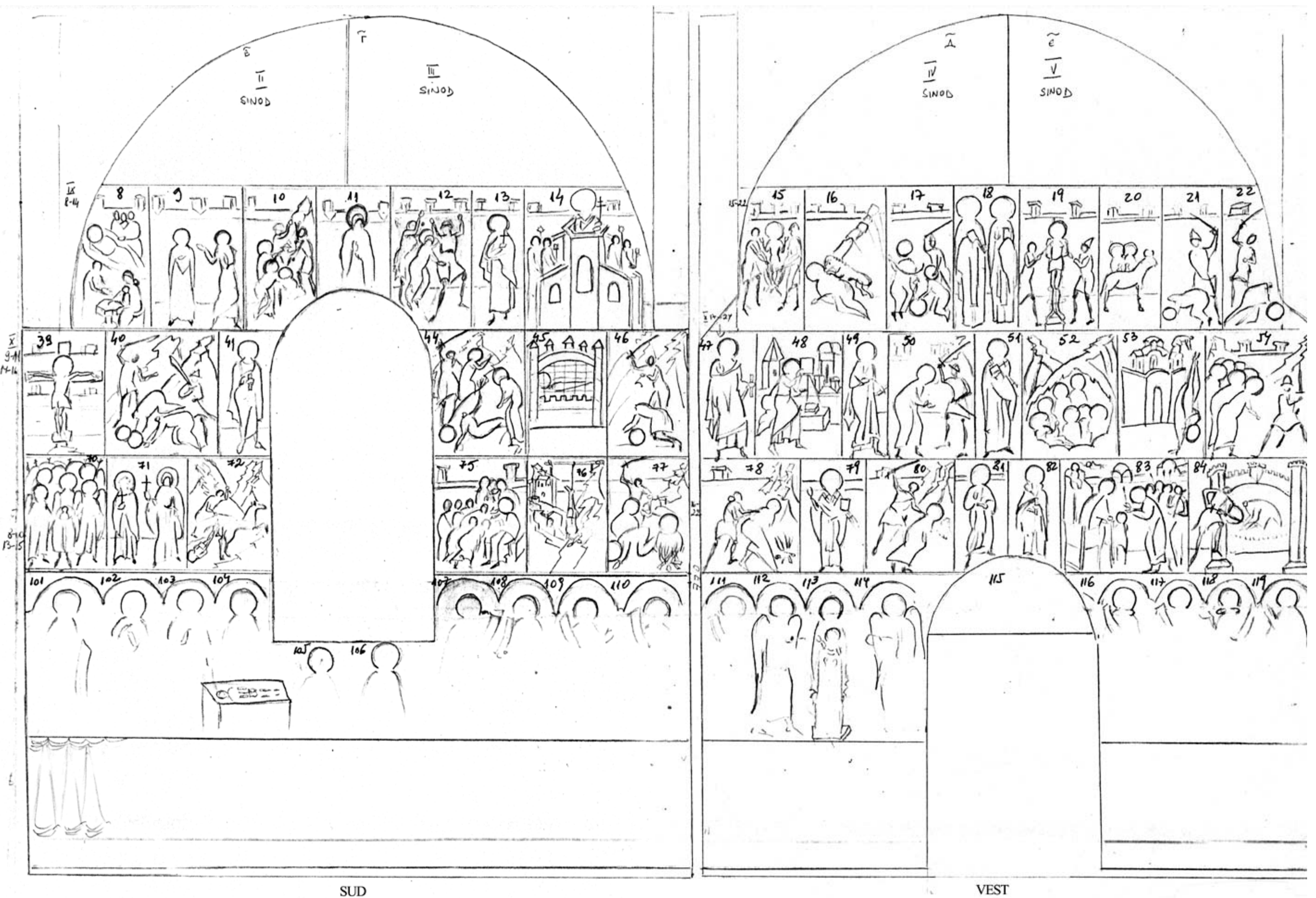
Fig. 48. Maica Domnului cu Pruncul între Arhanghelii Mihail şi Gavriil, perete vest (foto E. C.-B.).

Fig. 49. Sf.Cuv. Varlaam, Ştefan cel Nou, Onufrie, perete nord (foto E. C.-B.).

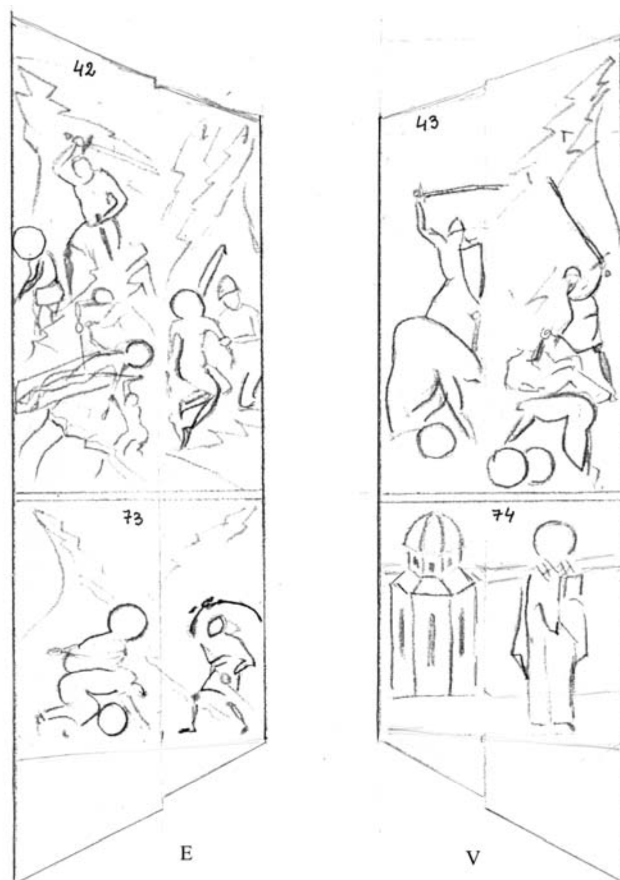

Fig. 50. *Tablou votiv*, perete est (foto S. C.).

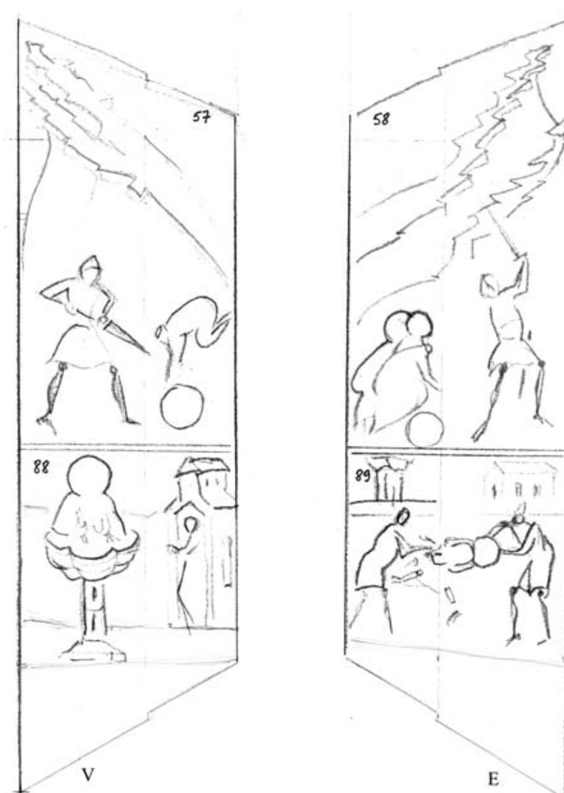
Planşa I. Humor. Pronaos. Desfăşurarea programului iconografic, perete nord şi est (desen M. Buculei).

Planşa II. Humor. Pronaos. Desfăşurarea programului iconografic, perete sud şi vest (desen M. Buculei).

Planşa III. Humor. Pronaos. Desfăşurarea programului iconografic, glaful ferestrei de la sud (desen M. Buculei).

Planşa IV. Humor. Pronaos. Desfăşurarea programului iconografic, glaful ferestrei de la nord (desen M. Buculei).